

الگوی ساختار کارگروه جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت جمعی در حوادث پرتوی

سعید قلی زاده^۱، مجید رضانی^۲

^۱ کارشناسی ارشد رشته پدافند غیرعامل گرایش مدیریت بحران دانشگاه صنعتی مالک اشتر

^۲ کارشناسی ارشد رشته پدافند غیرعامل گرایش طراحی معماری و شهرسازی دفاعی دانشگاه صنعتی مالک اشتر

Saeedgholizadeh07@yahoo.com

Majid2646@yahoo.com

چکیده

تأسیسات هسته‌ای، از جمله زیرساخت‌های حیاتی هر کشوری به شمار می‌روند. یک حمله موفق در تأسیسات و مراکز هسته‌ای ممکن است باعث انفجار و آتش‌سوزی، اختلال در فرآیند تولید و خاموشی (تعطیلی)، تأثیر شدید اقتصادی، صدمات، مرگ و میر شود. هر چند نمی‌توان از بروز بحران جلوگیری نمود اما می‌توان با طراحی الگوی پاسخ مناسب، از شدت و پیامدهای آن کاست. ایجاد ساختار پاسخگویی و تشکیل تیم‌های عملیاتی از مهم‌ترین مسائل مطرح در مدیریت بحران و همچنین بحران‌های ناشی از حوادث پرتوی است. به دلیل اهمیت ساماندهی تیم‌های عملیاتی در شرایط اضطراری، تعیین ساختارهای مقابله در فاز قبل از وقوع بحران، از جمله فعالیت‌های اساسی در کاهش پیامدهای ناشی از حوادث هسته‌ای خواهد بود. در این راستا هدف مقاله حاضر بررسی کارگروه‌ها و تیم‌های عملیاتی می‌باشد که نقش پاسخگویی در امر جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت جمعی را دارند و ارائه الگوی ساختار پاسخ کارگروه و تیم‌های عملیاتی جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت جمعی در بحران‌های پرتوی می‌باشد. روش تحقیق در این مقاله توصیفی-تحلیلی می‌باشد که با استفاده از روش مطالعه کتابخانه‌ای و از کتب، مقالات، تحقیق‌های مختلف داخلی و خارجی و همچنین مشاهده‌ها و تجربه‌های عملیاتی در حوزه مربوطه تهیه گردیده است. نتایج حاصله شامل معرفی کارگروه‌های عملیاتی، تشریح تیم‌های پاسخ، ارائه ساختار ملی پاسخگویی کارگروه جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت جمعی که در آن انواع گروه‌ها و تیم‌های مورد نیاز کارگروه شناسایی شده و برای مقابله با حوادث پرتوی طبقه‌بندی گردیده و در انتها نیز به جمع‌بندی مباحث پرداخته شده است.

کلمات کلیدی: بحران‌های پرتوی، مدیریت بحران، کارگروه جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت جمعی

مقدمه

امروزه بحران‌های سیاسی-نظامی و سایر بحران‌ها (به ویژه بحران‌های پرتوی) به دلیل فشار سیاسی-اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشند [۱]. با توجه به اینکه در مناطق و سایت‌های هسته‌ای کشور، فرآیندها و مواد پرخطر بکارگرفته شده است، می‌تواند در صورت بروز یک رویداد غیرمنتظره، نه تنها سبب بروز خسارت در داخل سایت‌ها گردد، بلکه برای خارج از فنس سایت‌ها و در مناطق مسکونی اطراف، انتظار بروز خسارت و به خطر افتادن جان مردم نیز وجود دارد. از این رو در ساعات اولیه و در کوتاه‌ترین زمان ممکن، نیاز به نیروها و تیم‌های تخصصی جستجو و نجات پرتوی برای یافتن افراد گیرافتاده در منطقه حادثه و نواحی تحت تاثیر و همچنین انجام اقدامات فوری نجات جان افراد بیش از پیش احساس می‌شود. زیرا عدم وجود تیم‌های تخصصی جستجو و نجات پرتوی و کادر درمانی آموزش دیده در بسیاری از حوادث پرتویی باعث افزایش میزان تلفات خواهد شد. به همین دلیل، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مکرراً از کشورهای که دارای فن آوری هسته‌ای هستند، درخواست نموده تا با اتخاذ تدابیری، همواره برای مقابله با حوادث پرتوی و هسته‌ای آمادگی لازم را داشته باشند [۲].

در ایران قرارگاه پدافند پرتوی وظیفه دارد که هر نوع حادثه نشت هسته‌ای، صنعتی، حوادث تروریسم هسته‌ای و هر نوع حادثه‌ای که در حمل و نقل اتفاق بیافتد را کنترل و با آن مقابله کند. به منظور هماهنگی در مقابله با حوادث پرتوی کلیه دستگاه‌های دولتی و نظامی در قرارگاه‌های مرکزی، استانی و شهرستانی در ۹ کارگروه "امنیت عبور و مرور"، "رصد و پایش"، "رفع آلودگی"، "بهداشت و درمان"، "جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت جمعی"، "اطفای حریق، مدیریت اجساد و ضایعات"، "اطلاع‌رسانی و مدیریت افکار عمومی"، "خدمات و تاسیسات زیربنایی" و "ارتباطات و فناوری اطلاعات" فعالیت خواهند کرد [۳]. در این تحقیق به تشریح ساختار تشکیلاتی و تیم‌های عملیاتی یکی از کارگروه‌های نه گانه (کارگروه جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت جمعی) پاسخ به حوادث پرتوی پرداخته می‌شود.

سازماندهی تیم

سازماندهی تیم‌های عملیاتی، نیاز به یک تلاش بسیار و زمان و تعهد کافی دارد. این هدفی نیست که به سادگی بتوان به آن رسید. نیازهای محلی، کارهای سیاسی و تمامی عناصر تأثیرگذار باید قبل از قرار گرفتن در مسئولیت حوادث لحاظ شود [۴].

نجات پرتویی

به مجموعه اقداماتی که موجب آزاد کردن یا نجات جان افراد پس از رخداد یک حادثه هسته‌ای از محل‌هایی که پس از عملیات جستجو کشف شده‌اند، اطلاق می‌گردد. همچنین در ادامه در صورت نیاز، انجام اقدامات فوری جهت تثبیت وضعیت مصدومین پرتویی الزامی است و در مرحله بعد می‌بایست تمامی نجات‌یافتگان به مکانی امن خارج از منطقه ایمنی و خطر بر اساس اولویت انتقال یابند.

کارگروه جستجو، نجات، تخلیه و مراقبت‌های جمعی

این کارگروه یکی از کارگروه‌های ۹گانه پاسخ به حوادث پرتوی می‌باشد، که پس از بروز یک حادثه هسته‌ای، وظیفه جستجو و نجات مصدومین در محل حادثه و تحویل مردم، همچنین تخلیه ساکنین مناطق متاثر از حوادث هسته و انجام مراقبت جمعی را برعهده دارند. در این کارگروه هلال احمر محوریت داشته و پلیس، راه و شهرسازی و دیگر دستگاه‌ها، همکاری مناسبی جهت تأمین تجهیزات و مأموریت‌های محوله به این کارگروه صورت می‌گیرد [۵].

نیروهای امدادی عملیاتی اعزامی به عملیات

هر فردی که آموزش‌های لازم را در خصوص حوادث مختلف (هسته‌ای و پرتوی) طی نموده باشد (جستجو و نجات و کمک‌های اولیه و تخصصی و ...) و در هنگام بروز حوادث از طریق ستاد عملیات به منطقه آسیب دیده اعزام گردد، خواه عملیاتی انجام داده و یا نداده باشد؛ نیروی عملیاتی نامیده می‌شود [۶].

عملیات جستجو و نجات پرتویی

به مجموعه عملیات جستجو و نجات پرتویی (شامل جستجو و تعیین موقعیت، دسترسی به افراد و مصدومین، تثبیت وضعیت مصدوم و انتقال می‌باشد) که بصورت توأم پس از بروز یک حادثه هسته‌ای اطلاق می‌شود که می‌بایست بر اساس اولویت، به مردم در معرض عوارض پرتویی و شیمیایی اختصاص یابد که تا حدودی سبب تسکین آلام و جراحات وارده به آنها گردد.

تیم‌های تخصصی جستجو و نجات

گروه‌هایی تخصصی هستند که با گذراندن دوره‌های آموزشی تخصصی نظیر جستجو و نجات پرتوی، آوار، امداد هوایی، تیم‌های عملیاتی بین‌المللی و... در مأموریت‌های محوله، شرکت می‌نمایند [۷].

وظیفه گروه‌های نجات در شرایط تابش تشعشعات حرارتی

۱- تأمین غذا و آب به صورت اضطراری

۲- حمایت از کشاورزان و دامداران آسیب‌دیده

۳- تخلیه اضطراری از مناطق خطرناک

۴- کنترل پناهگاه‌ها

۵- کنترل شدت تشعشع انفجارات

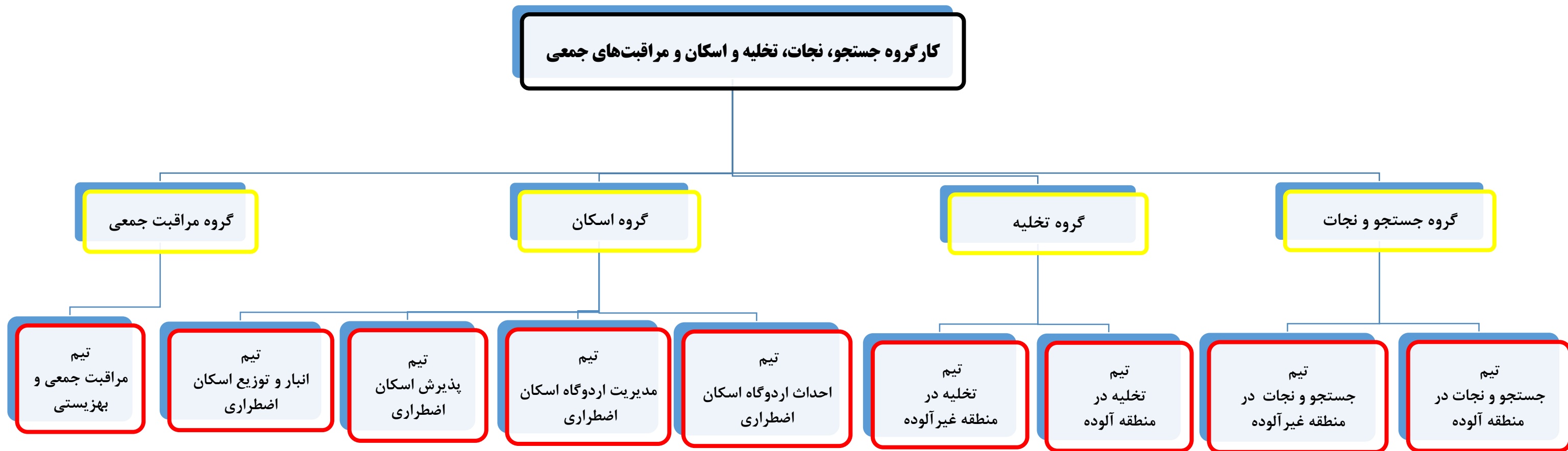
۶- حمایت از قربانیان

۷- همکاری با سرویس‌های امداد، آتش‌نشانی و پلیس

۸- اقدامات خاص کمک‌های اولیه و مراقبت از مصدومان [۸].

الگوی ساختاری تیم‌های عملیاتی جستجو، نجات، تخلیه و مراقبت‌های جمعی در حوادث پرتوی

با توجه به تحقیقات و مطالعات صورت گرفته و تجربیات رزمایش‌ها و مانورهای برگزار گردیده، کلیه تیم‌هایی که در امر جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت‌های جمعی در حوادث پرتوی تأثیرگذار می‌باشند و به نوعی می‌توانند بر آمادگی و بکارگیری آحاد مردم و کلیه دستگاه‌های اجرایی لشکری و کشوری مشارکت نمایند، جمع‌بندی و در قالب نمودار ذیل به صورت جامع ارائه گردیده شده است:

نمودار ۱: ساختار پاسخگویی کار گروه جستجو، نجات، تخلیه و مراقبت‌های جمعی به حوادث پرتوی

جدول ۱: شرح فعالیت تیم‌های کارگروه جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت‌های جمعی

نام گروه	نام تیم	شرح وظایف
جستجو و نجات	جستجو و نجات در منطقه آلوده	وظیفه جستجو و نجات و رهاسازی ساکنین سایت هسته‌ای و اطراف آن در مناطق آلوده را بر عهده دارد.
	جستجو و نجات در منطقه غیرآلوده	وظیفه دارد نسبت به عملیات جستجو و نجات و رهاسازی ساکنین و افرادی که در اثر حادثه و پیامدهای سایت هسته‌ای در منطقه غیرآلوده از جمله تصادفات بزرگراه‌ها و.... اقدام نماید.
تخلیه	تخلیه در منطقه آلوده	وظیفه انتقال و تخلیه ساکنین شهرها و روستاهای موجود در منطقه آلوده ناشی از حادثه پرتوی با وسیله‌های نقلیه از جمله اتوبوس و... به سمت ایستگاه‌های رفع آلودگی را بر عهده دارد.
	تخلیه در منطقه غیرآلوده	وظیفه انتقال ساکنین رفع آلودگی شده با وسیله‌های نقلیه از جمله اتوبوس و... به اردوگاه اسکان اضطراری را بر عهده دارد.
اسکان	احداث اردوگاه اسکان اضطراری	وظیفه دارد نسبت به موارد ذیل اقدام نماید: الف) کار انتخاب محل و طراحی نقشه اردوگاه را انجام دهد. ب) آماده باشید تا تیم عملیاتی از کارگروه خدمات و تاسیسات زیربنایی را برای انجام عملیات (تسطیح، خیابان‌کشی، خط‌کشی و جانمایی سایت اسکان، تامین خطوط انرژی، آب مصرفی و بهداشتی) در محل اردوگاه اسکان اضطراری به خدمت گیرد. ج) بر اساس نقشه اردوگاه کار برپایی و جانمایی چادرها را انجام دهد.
	مدیریت اردوگاه اسکان اضطراری	وظیفه دارد نسبت به موارد ذیل اقدام نماید: الف) شماره‌گذاری چادرهای اردوگاه و کنترل بلوک‌ها و رفع نقایص احتمالی اقدام نماید. ب) در اختیار گرفتن تیم بهداری اقدام نماید.
	پذیرش اسکان اضطراری	کار ثبت‌نام افراد وارد شده به اردوگاه را بر اساس فرم‌های تکمیل شده توسط نیروهای تیم تخلیه و جانمایی در هر چادر را (بر اساس هر چادر ۶ نفر) بر عهده دارد.
	انبار و توزیع اسکان اضطراری	وظیفه دارد نسبت به موارد ذیل اقدام نماید: الف) ذخیره‌سازی مایحتاج افراد حادثه دیده را بر اساس جدول توزیع نیازها، آب، غذا در انبارهای امدادی انجام دهد. ب) متناسب با جدول زمانی مایحتاج افراد حادثه دیده را توزیع نماید.
مراقبت جمعی	مراقبت جمعی و بهبودی	وظیفه دارد ضمن استقرار در اردوگاه اسکان اضطراری، براساس نیازهای اجتماعی و روانی با جدول زمانی خاص خود، کار ارتباط حضوری و برگزاری مراسم‌های خاص را انجام دهد.

نتیجه‌گیری

وقوع بحران‌های هسته‌ای و پرتوی بر اثر عوامل طبیعی (مانند زلزله، سیل و...) و غیرطبیعی (مانند جنگ، خرابکاری و...)، منجر به انتشار مواد پرتوزا در محیط پیرامونی زندگی فرد می‌شود. هر چند بحران را نمی‌توان پیش‌بینی کرد و نمی‌توان با اعمال مدیریت بحران بر بحران غلبه کرد لیکن می‌توان صدمات و خسارات را با برنامه‌ریزی‌های لازم کاهش داد. از این رو در ساعات اولیه و در کوتاه‌ترین زمان ممکن بعد از بحران، نیاز به کارگروه‌ها، نیروها و تیم‌های تخصصی پرتویی بیش از پیش احساس می‌شود. یکی از کارگروه‌هایی که نقش بسیار موثری را در فرآیند پاسخ به حوادث پرتوی دارا می‌باشد، کارگروه جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت‌های جمعی است.

فلذا در این پژوهش به تشریح الگوی ساختار کارگروه و تیم‌های عملیاتی جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت‌های جمعی در حوادث پرتوی پرداخته شد. در این الگو ابتدا تمامی گروه‌های عملیاتی که می‌توانند به نوعی نقشی در پاسخ به نیازهای جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت‌های جمعی به جامعه در زمان بحران داشته باشند، دسته‌بندی و مرتب شده‌اند. در گام بعدی تیم‌های مرتبط با گروه‌های اصلی و موثر بر فرآیند انجام جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت‌های جمعی شناسایی و مشخص گردید که میزان تعداد این تیم‌ها می‌تواند با توجه به شدت، محدوده متأثیر، میزان جمعیت، اقلیم جغرافیایی، امکانات و تجهیزات، توپوگرافی، دسترسی راه‌های مواصلاتی و... شهرستان، منطقه و استان حادثه دیده متغییر و متعدد گردد. با توجه به اینکه تاکنون ساختار ملی در خصوص ساختار تشکیلاتی کارگروه‌های عملیاتی پاسخ به حوادث هسته‌ای و پرتوی در کشور وجود ندارد، ساختار کارگروه جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت‌های جمعی که ارائه شد می‌تواند به عنوان الگویی برای متولیان پاسخ به حوادث هسته‌ای و پرتوی در نظر گرفته شود. امید است با استفاده از این الگو، کلیه ظرفیت‌های جامعه از جمله دستگاه‌های اجرایی لشکری و کشوری، سازمان‌های مردم‌نهاد و... را ساماندهی، آموزش و تجهیز نموده تا از آن‌ها برای کمک و همکاری با تیم‌های عملیاتی جهت تأمین خدمات جستجو و نجات، تخلیه و اسکان و مراقبت‌های جمعی در زمان بحران‌های پرتوی حداکثر استفاده را نمود.

منابع

- [۱] مجید رضانی و سعید قلی‌زاده، "الگوی طرح تفضیلی تخلیه و اسکان اضطراری در بحران‌های ناشی از حوادث پرتوی"، تهران، نشریه قرارگاه پدافند پرتوی، شماره دوم، مرداد ماه ۱۳۹۵.
- [2] Shabestani monfared A. [Nuclear Weapons, Triage of Injured and Therapeetic Approach to the AcuteRadiation Syndrome]. Journal Of Army University Of Medical Sciences Of The I.R.Iran.2004; 2 (8):463-468. [Persian].
- [۳]. سند طرح ملی مدیریت بحران‌های ناشی از حوادث پرتویی، قرارگاه پدافند پرتوی کشور، ویرایش صفر، ۱۳۹۵.
- [۴]. شاهین محمدی یگانه و همکاران، "پایه‌ریزی جستجو و نجات"، جمعیت هلال احمر، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۳.
- [۵] مرکز فرماندهی و کنترل قرارگاه پدافند پرتوی، "اخبار کوتاه"، تهران، ماهنامه قرارگاه پدافند پرتوی کشور، شماره اول، تیر ماه ۱۳۹۵.
- [۶]. سند راهبردی امداد و نجات کشور در برنامه ششم توسعه (۱۳۹۵-۱۳۹۹).

[۷]. شاهین محمدی و منوچهر عبدخداوندی، "نجات جاده‌ای"، جمعیت هلال احمر، موسسه آموزش عالی علمی-کاربردی هلال ایران، چاپ دوم، تهران، بهار ۱۳۹۲.

[۸]. وحید حسینی جناب و همکاران "طرح ریزی عملیاتی برنامه مدیریت بحران"، رویان پژوه، چاپ اول، تهران، ۱۳۹۳.

